

SYLWETKI NAUKOWE

Joanna Orzechowska

Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

EUGENIUSZ IWANIEC – INICJATOR BADAŃ, ZNAWCA I INTERPRETATOR DZIEJÓW, KULTURY ORAZ MYŚLI RELIGIJNEJ STAROBRZĘDOWCÓW¹

Key words: Eugeniusz Iwaniec, 85th anniversary, culture and writings of Masurian Old Believers, photography exhibitions

W 2016 roku świat nauki świętuje osiemdziesięciopięcioletnie profesor Eugeniusza Iwańca. Jubileusz uczczono wydaniem specjalnej książki, poświęconej badaczowi historii i kultury staroobrzędowców – *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego* (2016). Tabuła gratulatoria zamieszczona w tomie pokazuje, jak szerokie jest grono naukowców, którzy korzystali z dorobku profesora, kontynuując jego tematykę badawczą.

Z Kolegium Redakcyjnym czasopisma „Acta Neophilologica” związany jest zespół, badający kulturę i piśmiennictwo mazurskich staroobrzędowców, nierzadko publikujący teksty analityczne na łamach niniejszego periodyku (patrz: Orzechowska, Pocietchina, Tokarewicz). Nie mogliśmy więc w rubryce *Sylwetki naukowe* nie odnotować tak ważnego dla Kolegium Redakcyjnego jubileuszu.

Eugeniusz Iwaniec w swoim życiu miał kilka pasji, które ukształtowały osobowość uczonego i pomogły w realizacji jego planów badawczych.

Jedną z pasji młodego Eugeniusza był sport. Jeszcze jako uczeń XI Liceum Ogólnokształcącego rozpoczął treningi w sekcji boksu Łódzkiego Klubu Sportowego. Trenował również szermierkę, ale prawdziwe sukcesy osiągał w lekkoatletyce. Był mistrzem Łodzi w biegu na 400 metrów przez płotki [Adamczewska 2016, 208]. Jak wspominają współpracownicy, Eugeniusz Iwaniec podkreślał,

¹ Ze wspomnień: [Grzybowski 2016, 214-215].

że właśnie trening lekkoatletyczny przygotował go fizycznie do przemierzania dziesiątków kilometrów w różnych warunkach pogodowych i eksploracji wsi staroobrzędowych na Mazurach i Suwalszczyźnie [Bachliński 2016, 212].

Wielką pasją Eugeniusza Iwańca było fotografowanie. Jako dziecko miał okazję zetknąć się z profesją fotografa jeszcze w mieście rodzinnym, Kosowie Poleskim, w którym jego wuj miał pracownię fotograficzną. Po wyjeździe do Szczecina, w 1945 roku E. Iwaniec rozpoczął praktykę zawodową u zaprzyjaźnionego fotografa. Po przenosinach do Łodzi w 1946 roku i poszukiwaniu odpowiedniej ścieżki edukacyjnej, jego wybór padł na Gimnazjum Fotograficzne, w którym rozpoczął naukę. Po skończeniu szkoły E. Iwaniec podjął pracę w Łódzkim Laboratorium Przeźroczy. Swoje umiejętności próbował rozwijać w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej w Łodzi. Przystąpił do egzaminów wstępnych na Wydział Operatorski, ale nie został przyjęty [Snarski 2016, 16]. Fotografiami pasjonuje się w trakcie i po skończeniu studiów filologicznych. Pracując w liceum, w latach 1955-1962, oprócz obowiązków nauczyciela języka rosyjskiego i wychowawcy, podejmuje się prowadzenia dla młodzieży kółka fotograficznego [Snarski 2016, 15-17]. W kronikach liceum do dziś znajdują się zdjęcia, zrobione przez członków koła oraz ich portrety [Adamczewska 2016, 208]. W roku 1962 E. Iwaniec otrzymuje od Pantalejmona Jurjewa z Rosyjskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego propozycję przygotowania fotoreportażu z Suwalszczyzny. Fotografie o tematyce staroobrzędowej zostają opublikowane w piśmie „Russkij gołos” [Snarski 2016, 17].

Ekspedycje naukowe, które organizuje i w których sam uczestniczy E. Iwaniec od lat sześćdziesiątych zaowocowały bogatą dokumentacją fotograficzną. Ten obszerny zbiór wymaga dzisiaj uporządkowania i opublikowania. Półtora tysiąca klatek negatywów, dokumentujących życie wspólnot staroobrzędowych z Suwalszczyzny i Mazur, pozyskało Muzeum Okręgowe w Suwałkach [Snarski 2016, 25]. W 2010 roku Muzeum urządziło wystawę pod tytułem *Starowerski świat*, na której zaprezentowano fotografie autorstwa profesora Iwańca. Wystawa doczekała się kolejnych odsłon w Muzeum w Olsztynie (2011) oraz na Litwie (2012).

W swoim życiu zawodowym profesor Iwaniec zajmował się przede wszystkim nauczaniem języka rosyjskiego. W 1951 roku, po zdaniu matury, rozpoczął studia na Uniwersytecie Łódzkim na kierunku filologia rosyjska. W roku 1955 obronił pracę magisterską *Literatura Rusi Kijowskiej jako źródła do stosunków rusko-polskich*, napisaną pod kierunkiem profesora Edwarda Rzeszowskiego. Po studiach rozpoczął pracę jako nauczyciel języka rosyjskiego w XIV Liceum Koedukacyjnym TPD w Łodzi (późniejsze XXIV Liceum Ogólnokształcące) [Snarski 2016, 16-17].

W 1962 roku E. Iwaniec związał się ze Studium Języków Obcych Uniwersytetu Łódzkiego. Kierownik Studium – Wojciech Bachliński – charakteryzuje profesora Iwańca jako najwyrazistszego i najdoskonalej wykształconego wykładowcę SJO w całej jego ponad sześćdziesięcioletniej historii [Bachliński

2016, 211]. Jako lektor języka rosyjskiego był związany przede wszystkim z Wydziałem Prawa i Administracji. Sposobność tę profesor Iwaniec wykorzystał do pogłębienia wiedzy prawniczej i zdobycia uprawnień tłumacza przysięgłego z języka rosyjskiego (w 1992 roku). Współpracownicy i studenci podkreślają do dziś jego kompetencje i rzetelność zarówno na sali wykładowej, jak i sędowniczej [Bachliński 2016, 212].

Na Uniwersytecie Łódzkim E. Iwaniec pracował do 1998 roku. W latach siedemdziesiątych (1972-1976), po obronieniu doktoratu, przeszedł do Instytutu Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Łódzkiego. Prowadził wykłady z literatury staroruskiej, zapoznawał studentów z kulturą staroobrzędową. Pełnił wówczas również funkcję administracyjną – zastępcy dyrektora Instytutu [Snarski 2016, 18-19].

Życie naukowe profesora Iwańca to przede wszystkim historyczna i kulturowa eksploracja wspólnot staroobrzędowych w Polsce. Zainteresowanie ruchem staroobrzędowym rozpoczęło się od wyjazdu na Suwalszczyznę w 1962 roku i publikacji fotoreportażu o życiu wspólnoty w „Russkim Gołosie”. Gdy E. Iwaniec otworzył przewód doktorski, nastąpiła intensyfikacja badań terenowych na Suwalszczyźnie i Mazurach. W zbiorach naukowych badacza znalazły się fotografie, taśmy magnetofonowe z nagraniami rozmów, modlitw, śpiewów, rękopisy i starodruki. E. Iwaniec prowadził korespondencję z przedstawicielami nauki, kultury i sztuki, wywodzącymi się ze środowiska staroobrzędowego. Nawiązywał przyjaźnie z członkami wspólnot. Materiał empiryczny wykorzystał w pracy doktorskiej, obronionej w 1970 roku, a opublikowanej w 1977 [Iwaniec 1977]. Swoją wiedzą E. Iwaniec dzielił się ze studentami, organizując w 1976 roku studencki obóz naukowy w Gałkowie. Sam nadal aktywnie uczestniczył w wyjazdach badawczych na Suwalszczyznę i Mazury. Tym razem jego uwaga naukowa skupiała się na piskiej drukarni staroobrzędowej i osobie jej pracownika, a następnie właściciela – Konstantego Gołubowa. Powstała druga fundamentalna praca profesora [Iwaniec 2001], poprzedzona latami eksploracji i badań.

E. Iwańcowi nie był obojętny los staroobrzędowców zamieszkujących Suwalszczyznę i Mazury. Od lat widział potrzebę funkcjonowania ogólnopolskiego organu zarządzającego wspólnotą i dlatego zaangażował się w jego powołanie. To z jego inicjatywy powstała Naczelna Rada Staroobrzędowców [Snarski 2016, 22-23]. Jego doświadczenia w pracy z konfesją staroobrzędową zostały wykorzystane przez Wojewodę Łódzkiego, który powołał E. Iwańca na doradcę do spraw mniejszości narodowych i religijnych (czerwiec 2000 – październik 2001).

W nowym tysiącleciu w pracy naukowej E. Iwańca pojawił się inny temat badawczy – Tadeusz Kościuszko. Profesor Iwaniec prowadzi działania popularyzatorskie, związane z miejscem urodzenia Kościuszki – Mereczowszczyzną i Kosowem Poleskim [Krześniak 2016, 216-218].

Liczne publikacje, udział w konferencjach i kongresach, organizacja wystaw fotograficznych, wykłady, konsultacje, uczestnictwo w uroczystościach

jubileuszowych jako gość honorowy – to tylko niektóre aspekty działania naukowego i popularyzatorskiego profesora Iwańca [Snarski 2016, 23-25]. Za swoją działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną ten wybitny naukowiec został odznaczony wieloma medalami resortowymi i państwowymi [Bachliński 2016, 213].

W imieniu Kolegium Redakcyjnego czasopisma „Acta Neophilologica” i całego zespołu badawczego, kontynuującego dzieło profesora, życzę Eugeniuszowi Iwańcowi dalszych naukowych osiągnięć, inspirowania innych i zadowolenia z życia!

dr hab. Joanna Orzechowska
Redaktor Naczelna „Acta Neophilologica”

Bibliografia

- Adamczewska Genowefa. 2016. *Najważniejsze – zaufanie*. W: *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciolecie urodzin*. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”: 207-210.
- Bachliński Wojciech. 2016. *Osiągnięcia i pasje profesora*. W: *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciolecie urodzin*. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”: 211-213.
- Grzybowski Stefan. 2016. *O Eugeniuszu Iwańcu*. W: *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciolecie urodzin*. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”: 214-215.
- Iwaniec Eugeniusz. 1977. *Z dziejów staroobrzędowców na ziemiach polskich XVII-XX w.* Białystok.
- Iwaniec Eugeniusz. 2001. *Droga Konstantyna Gołubowa od starowierstwa do prawosławia. Karty z dziejów duchowości rosyjskiej w drugiej połowie XIX wieku*. Białystok.
- Krześniak Leszek Marek. 2016. *Polska Fundacja Kościuszkowska dziękuje...* W: *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciolecie urodzin*. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”: 216-217.
- Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciolecie urodzin*. 2016. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”.
- Orzechowska Joanna. 2009. *Орнаментика книг Войновского монастыря. К вопросу о времени и месте издания*. „Acta Neophilologica” XI: 5-20.
- Orzechowska Joanna. 2010. *Экстралингвистические компоненты поминального дискурса (на материале старообрядческого Войновского синодика)*. „Acta Neophilologica” XII: 17-26.
- Orzechowska Joanna. 2011. *Контент-анализ текста Войновского синодика*. „Acta Neophilologica” XIII: 113-134.

- Orzechowska Joanna. 2012. *Функция конфессиональной дифференциации религиозного дискурса старообрядцев (на материале Войновского синодика)*. „Acta Neophilologica” XIV (1): 129-137.
- Orzechowska Joanna. 2013. *Традиции обучения церковнославянскому языку в азбуках из коллекции Войновского монастыря*. „Acta Neophilologica” XV/1: 177-124.
- Pociechina Helena. 2011. *Проблемы исследования памятников старообрядческой письменности*. „Acta Neophilologica” XIII: 135-143.
- Pociechina Helena, Wiśniewska Natalia. 2013. *Содержание таинства покаяния в свете современного права (по материалам старообрядческой рукописи)*. „Acta Neophilologica” XV (1): 325-333.
- Snarski Krzysztof. 2016. *Eugeniusz Iwaniec – badacz historii i kultury duchowej i materialnej staroobrzędowców*, W: *Oblicza chrześcijaństwa wschodniego. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Iwańca w osiemdziesięciopięciolecie urodzin*. Red. Pastuszewski S., Snarski K. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „ŚWIADECTWO”: 15-26.
- Tokarewicz Anna. 2013. *Некоторые особенности языковой личности старообрядца*, „Acta Neophilologica” XV (1): 217-226.

Summary

EUGENIUSZ IWANIEC – AN INITIATOR OF RESEARCH, EXPERT AND INTERPRETER OF HISTORY, CULTURE AND RELIGIOUS THOUGHT OF OLD BELIEVERS

In 2016 Professor Eugeniusz Iwaniec is celebrating his 85th birthday. The article presents main stages in his professional academic career, as well as popularising and organisational activities. Thanks to numerous publications, conference presentations, lectures, organising photographic exhibitions and providing advice to other academics Eugeniusz Iwaniec is known in the Polish academic world as a renowned expert on history and culture of the Old Believers in Poland. His scientific, teaching and organisational work has been distinguished with many medals from ministers or awarded on behalf of the Polish state.